

“Picasso és l'artista més descaradament eròtic”

Amb motiu de la mostra “Picasso eròtic”, que repassa les obres més marcadament sensuals del pintor i que es pot veure del 26 d'octubre al 20 de gener al museu de l'artista a Barcelona, Josep Palau i Fabre, un dels seus millors estudiosos, destaca el valor que aquesta temàtica té en el conjunt de la creació del pintor malagueny.

Josep Palau i Fabre ha dedicat la seva vida a la literatura –poesia, contes, teatre– i a l'estudi en profunditat de l'obra de Pablo Picasso. Des del 1946 ha escrit vint llibres sobre l'artista i la seva obra, els quals han estat traduïts a deu idiomes. “És tanta la força que hi ha en Picasso que estudiar-lo és encomanar-se d'aquesta energia”, assegura Palau, per a qui Picasso és un dels motors de la seva vida. “A més, analitzant els enigmes que hi ha en ell, he entès molts dels enigmes que hi ha en mi, que són els enigmes principals de l'home del segle XX, entre els quals, l'aspecte eròtic.”

—Tan important és la producció eròtica de Picasso perquè se'n pugui fer una exposició?

—Picasso és desbordant en tots els aspectes, no podia deixar de ser-ho en una cosa tan important com l'erotisme. Això no vol dir que ell fos un erotòman. Ara, que l'erotisme és una constant en la seva vida i en la seva obra, no hi ha cap dubte.

—El motor, l'impuls genial de l'art de Picasso, parteix del sexe?

—Molt sovint, però no sempre. En l'època blava hi ha molt sentiment, en el *Guernica*, l'horror de la guerra... Picasso és un humanisme complet.

—Si l'erotisme és tan important, com és que fins a aquesta exposició no s'havia fet una mostra tan completa sobre el tema? Manquen estudis en profunditat sobre Picasso i l'erotisme?

—Aquesta exposició posa en evidència i porta a primer pla el que ja era obvi i que potser, de tan evident, semblava que no calia parlar-ne; i sí que calia, sí que cal. Potser falta un gran

estudi en profunditat del tema. Em permeto recordar-vos que en un dels meus primers llibres sobre Picasso, escrit fa quaranta anys, *Doble assaig sobre Picasso*, hi ha un capítol que es titula “Eros” que tracta aquesta tema. Llegiu-lo. Hi afirmo que una de les possibles maneres de classificar l'obra de Picasso és enumerar-la amb el nom de les dones que han ornat la seva vida. També al llibre editat per Somogy el 1975 hi ha un bell assaig de Gaëtan Picon sobre l'erotisme picassià.

—Segons els comissaris de l'exposició, als EUA ja no s'exhibeixen obres eròtiques de Picasso... Quins arguments hi ha al darrere? Quina explicació hi troba?

—Tots els països coneixen etapes de puritanisme i sembla que en els països anglosaxons són molt fortes. Només cal recordar els casos d'Oscar Wilde i de D. H. Lawrence a Anglaterra. No sé si ara passa alguna cosa de semblant als EUA, però a l'exposició sobre el retrat en l'obra de Picasso organitzada l'any 1997, hi havia el quadre *El mirall*, un dels més manifestament provocadors dels anys trenta, i em sembla que no figura en l'exposició actual. Hi ha molt a dir sobre aquest problema. Per exemple, quan Picasso il·lustra *Lisístrata*, d'Aristòfanes, traça, pel seu compte, dibuixos d'un erotisme exacerbat. A l'hora de fer els gravats, les imatges ja no són tan punyents... Això es pot interpretar de diverses maneres.

—Quina novetat, quina visió innovadora, aporta Picasso sobre aquest tema?

—No crec que cap artista, abans d'ell, ho hagi manifestat d'una manera tan oberta, tan brutal. Però s'han

de tenir en compte les condicions sociològiques. Picasso trenca tabús. Ell ho sap i s'hi complau. Recordem que la pintura espanyola no tolera el nu femení. Velázquez pintà la seva *Venus del mirall*, segons sembla, amb un permís especial del rei. Així i tot, és púdica. Goya és qui, amb la *Maja desnuda* es descara. Picasso segueix aquesta línia i la duu tan lluny com pot. Un dibuix seu fet a Barcelona el 1902 conté una inscripció que diu: "Cuando tengas ganas de joder, jode." Això ens revela que Picasso no sols segueix el seu instint, sinó que creu que ha de seguir-lo. Segurament ell és l'artista més eròtic, perquè pertany a un país on el tema era tabú.

— Amor, sexe i art eren, per a Picasso, una mateixa cosa?

— Estaven tan estretament units que gairebé es confonien, gairebé. Sabartés observa que l'activitat creadora de Picasso ha estat sempre paral·lela a la seva activitat sexual.

— La relació amb les seves dones era per a ell una mena de recerca de la vida, paral·lela a la recerca artística?

— Jo crec que Picasso cercava en la dona la dona. Però ell era un artista i les conseqüències d'aquella recerca aviat es reflectien —volent o sense voler— en la seva obra. Potser en el cas de Dora Maar busca ja, a través de la femella, les conseqüències i les experiències que sap que en pot treure.

— Quin concepte tenia Picasso de la dona en la seva vida i en la seva obra?

— Alerta! El concepte que Picasso tenia de la dona queda reflectit durant el 1902, en plena època blava. La dona hi és vista sempre —o gairebé sempre— com un ésser de sofrança, amb totes les calamitats que li cauen al damunt: la misèria, la soledat, la malaltia, l'infantament... Potser hi havia en ell un rerefons espanyol, o andalús, que ell tractava constantment de superar en la vida civil... S'han dit tantes coses a propòsit dels seus tractes amb les dones!

— En Picasso, la vida i l'obra, l'amant i la model es confonen?

— La relació amant-model és diferent per a cada una de les dones que ell ha tractat, no són homologables.

MUSEU PICASSO BARCELONA

Composició humorística, Retrat de Jaume Sabartés davant la pin-up Josette Amo, obra de l'any 1957 realitzada amb llapis de cera sobre paper imprès de revista.

—Les seves dones van patir aquesta situació?

—També en aquest cas cal dir que cada dona és diferent. Algunes van patir més que altres. Fernande Olivier acaba confessant que amb ningú no havia estat tan feliç com amb Picasso. Jo crec que Eva estava profundament enamorada de Picasso, i ell, d'ella. En algun cas, ell va patir molt, com a causa de la separació amb Françoise. Cal veure només les fotos de l'època.

—Vostè el va conèixer personalment. El sexe i l'erotisme eren temes habituals en les seves converses?

—No. Jo l'anava a veure per treballar. De les meves fitxes, ell en deia les meves "reclamacions". Si alguna pregunta sorgia relacionada amb la dona és perquè afectava el meu treball. Una sola pregunta vaig deixar de fer-li, perquè requeria estar sols i que el moment fos propici: "On i quan va conèixer la dona per primera vegada?" No sé perquè, jo crec que ell tenia de mi la idea que jo era molt erotitzant —la fama em podia venir a causa del puritanisme barceloní— perquè recordo que en una ocasió, a causa d'una representació a Londres, em sembla que de *Les quatre nenes*, em va dir, referint-se a la foto d'una dona nua: "En faré fer una ampliació per a tu, de mida natural..."

—Quan canvia de dona, canvia la visió respecte a l'erotisme i respecte a la seva obra?

—És evident que cada vegada que canvia de dona canvia d'estil o, millor dit, es renova. Em sembla haver assenyalat, fa molt de temps, com ja he dit abans, que les etapes o èpoques de Picasso també podien ser consignades amb el nom de la dona corresponent. El canvi d'estil era per a ell una manera d'homenatjar la dona que entrava en la seva vida. Al mateix temps, demostra un gran humanisme per part seva. No es queda tancat en ell mateix. La ceràmica, per exemple, va unida amb Françoise, i els llindeus, amb Jacqueline.

—Com descriuria la trajectòria de l'obra eròtica de Picasso des dels inicis fins al final?

—Com una constant. Picasso, que és tan divers, tan canviant en l'expressió artística, és sempre el mateix des d'aquest punt de vista. Cal recordar que la primera il·lustració que fa Picasso, en el sentit estricte del terme, la fa a Barcelona, per a un poema eròtic de Joan Oliva Brigman, *El clam de les verges*, escrit en català i aparegut a la revista *Juventut* el 1900. Picasso té divuit anys quan fa aquell esplèndid dibuix. El poema canta la rebel·lió de la dona del seu temps contra la castedat imposada. Picasso tracta de contactar immediatament, a Barcelona, amb la gent i els grups més avançats.

—En aquesta trajectòria, quines són les obres fonamentals i per què?

—És evident que *Les senyoretes del carrer d'Avinyó* és una obra eminentment revolucionària i que aquest revolucionarisme va íntimament lligat al nostre país. En *Les senyoretes del carrer d'Avinyó* Picasso ens està dient que no creu en el credo noucentista, en la recerca de la bellesa predicada per aquesta escola i que ell ha seguit, per un moment, a Gósol. Ens diu que és més veritat un prostíbul del carrer d'Avinyó que l'entelèquia de la Belleza immortal, i ens passa aquesta veritat per la cara amb un desvergonyiment que encara avui ens fa mal. Aquí comença el que constituirà una de les claus de la seva obra, que és la recerca de la bellesa de la lletgesa...

—Els estaments públics del nostre país han reivindicat suficientment l'origen i el vertader títol d'aquesta obra?

—No hi ha cap dubte sobre l'origen temàtic de l'obra, un prostíbul del carrer d'Avinyó de Barcelona. Així i tot, quan s'exposà a Barcelona se li respectà el títol —que repugnava a Picasso— de *Les demoiselles d'Avignon*. Per què som tan mesells? És una mica trist i vergonyós. Ara que es parla del Fòrum de les Cultures per al 2004, fóra una bona ocasió per reivindicar la relació estreta i profunda de l'obra amb la nostra ciutat i amb la nostra cultura. *Les senyoretes del carrer d'Avinyó* és una obra antinoucentista.

—Què és el més important que ha descobert vostè de l'erotisme estudiant l'obra de Picasso?

—Com deu saber, en la meua obra —en la meua poesia, en el meu teatre, en els meus contes— hi ha una dosi elevada d'erotisme, que fins i tot se m'ha retret. L'obra de Picasso m'ha servit per refermar-me en la meua posició. *La confessió o l'esca del pecat*, estrenada fa un any per Herman Bonnín a l'Espai Brossa, havia estat enterrada en els meus calaixos durant molts anys. Però l'erotisme va lligat a la font primigènia de la vida... En tot cas, el que és important de l'exposició "Picasso eròtic", el que és magnífic, és adonar-se que Picasso és el mateix als setze anys que als noranta. Quan hi hagué a París, al principi dels anys setanta, l'exposició dels 156 gravats a la galeria Leiris, la *suite* sobre *Rafael i la Fornarina* fou instal·lada en una habitació a part, i en el catàleg també figurava en un plec separat. Tot això no va plaure a Picasso. La seva reacció fou la mateixa que si hagués tingut vint anys. Era admirable.

—Què hi troba a faltar en l'exposició?

—És evident que l'exposició actual és molt rica i variada, però és evident també que encara ho podria ser més. Així i tot, potser no hi és prou present el fet que Picasso s'interessa per totes les formes d'erotisme. El tema de les dues dones juntes el trobem repetides vegades en la seva obra i en aquesta exposició n'hi ha algunes mostres, però el tema dels homosexuals també l'interessà i, d'això, no n'hi ha cap vestigi.

—Quina és la seva valoració del conjunt de l'exposició?

—L'exposició ha seduït pel seu aspecte escandalós. Seria de desitjar que Picasso seduís d'una vegada a causa de la seva qualitat, dels seus dons excepcionals. Si l'exposició serveix per fer que algunes persones s'interessin més per Picasso a partir d'ara i que alguns barcelonins visitin el Museu Picasso, es podrà parlar d'un bon resultat. Però que no quedi la imatge, i la idea, que Picasso és exclusivament això, encara que l'erotisme sigui un dels ingredients majors —potser el major— de la seva obra.

Xavier Montanyà